

l'entrevista

LLUÍS DUCH I ÁLVAREZ

Monjo de l'Abadia de Montserrat, pensador i antropòleg

“Els joves mostren una curtedat de temes i una pobresa expressiva enormes”

ALBA PADRÓS

Lluís Duch i Álvarez (Barcelona, 1936) és monjo de l'abadia de Montserrat, pensador i antropòleg. Enguany ha estat convidat per la Càtedra Ferrater Mora de la Universitat de Girona a impartir les lliçons titulades *Sortida del laberint. Una trajectòria biogràficointel·lectual*. Ahir va fer una conferència al centre cultural La Mercè sobre la banalització de la paraula.

En les lliçons parla de la seva vida i de la seva obra. ¿És important conèixer la vida d'un autor per entendre la seva obra?
Tot el que fem, tot el que pensem té un matis autobiogràfic. Fem les coses en funció d'una biografia. El nostre pensar, el nostre fer, el nostre sentir, el nostre estimar o el nostre odiar són biogràfics. I és que allò que qualsevol persona té més present i actiu és la pròpia vida. Es tracta, però, d'una biografia mòbil, com mòbil és la vida. Com deia Antonio Machado, “*camionante no hay camino se hace camino al andar*”. D'altra banda, l'ésser humà és *hereu*: la biologia, els costums, la llengua, les emocions... són herències que, per bé o per mal, ens marquen d'alguna manera.

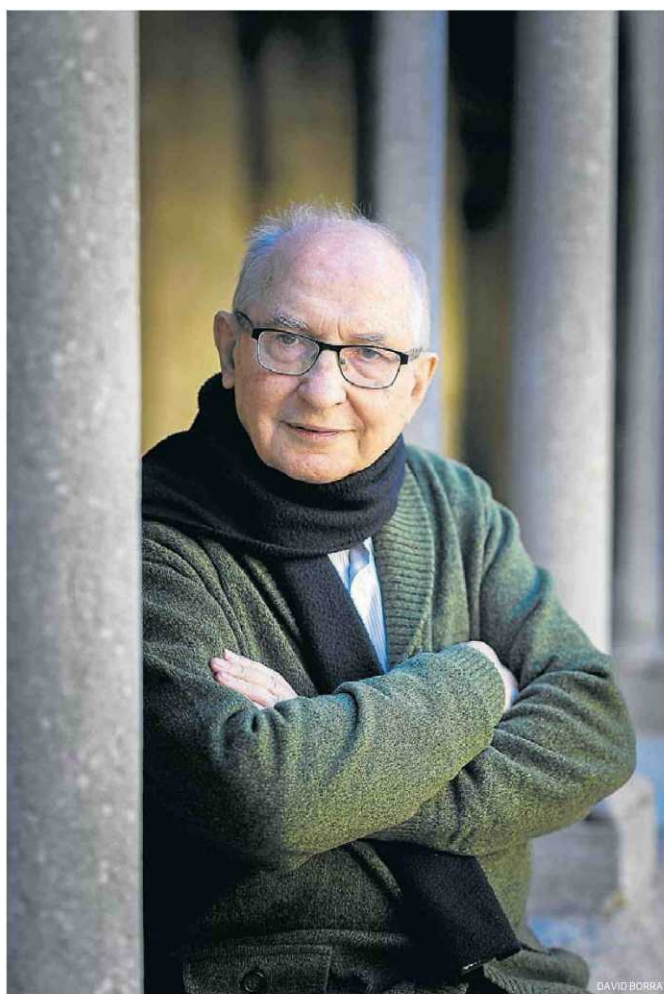
La paraula és un concepte clau en la seva obra. Què entén vostè per paraula?
Per paraula humana entenc totes les expressivitats que estan a disposició de l'ésser humà. Però l'ésser humà és un complex d'oposats: fem art, fem l'amor, treballem... Tenim diverses facetes i cadascuna d'elles hauria de tenir un llenguatge característic. La funció de la paraula humana és expressar la polifonia inherent a la condició humana. Tenim necessitat d'*emparaular*, de posar en paraules. Emparaular, amb *em-*, que és la traducció de l'*im-* llatí: posar a dins. Emparaular és la realitat humana posada a dins de paraules. A partir d'aquest emparaulament és possible l'*ex-*pressió (cap enfora) i la *im-*pressió (cap endins).

¿Hi ha alguna cosa sobre la qual valgui més guardar silenci?

No es pot reduir la paraula només a l'oralitat. Sovint quan parlem de paraula, parlem de la paraula oral, però per a mi també és paraula el llenguatge corporal, els llenguatges al·lusius i elusius, també l'ètica, ja que el que fem i el que deixem de fer potser és el més expressiu, i també els mateixos silencis. Jo distingeixo entre silenci i mutisme: una cosa és un silenci de qualitat, l'altra és no tenir res a dir. Moltes vegades el mutisme està substituït pel soroll, i altres vegades per la violència com a no-llenguatge.

És això el que està passant avui?

El que ha passat i continua passant a Occident és que un sol llenguatge s'apodera de la resta de llenguatges. El llenguatge

“A Occident un sol llenguatge s'ha apoderat de la resta de llenguatges. El llenguatge econòmic s'està fent servir per expressar totes les facetes, i això redueix el polifonisme humà a un llenguatge unívoc i únic”

ge econòmic s'està utilitzant per expressar o intentar expressar totes les facetes, i això redueix el polifonisme humà a un llenguatge unívoc i únic. Això ja ho expressa el filòsof Theodor Adorno en la seva *Teoria estètica*, quan diu que el drama d'Occident és que l'obra d'art ha entrat dins l'esquema d'oferta i demanda.

¿I això també passa als mitjans de comunicació?

Cal distingir informació i comunicació, ja que moltes vegades la informació no és sinó una mena de muralla per a la comunicació, i una societat ben informada no necessàriament està ben comunicada. La comunicació requereix tenir alguna cosa en comú: comunicació, comunitat i comunitat tenen una mateixa arrel. Malgrat que la comunicació recolza en la informació, la informació no pot ocupar el lloc de la comunicació. La ràdio, els dia-

ris, la televisió són importants, però són mitjans, i si en diem així és perquè no són fins, la finalitat és en un altre indret.

Com s'ensenyava aquesta comunicació, la paraula, a les escoles?

Jo crec que molt malament, per una qüestió molt bàsica: la pobresa lèxica que pateix la nostra societat i que es concreta en el fet que moltes coses no existeixen perquè no les podem dir, perquè no sabem dir-les. En el fons, la vida és un joc de llenguatges, un joc polifònic: si hi ha reducció de tots aquests jocs a un de sol, aleshores es dona un empobriment de la paraula. Això és el que es produeix a l'escola, i el que veiem, per exemple, en les converses entre els joves, que mostren una curtedat de temes i una pobresa expressiva enormes.

En el context polític actual, mots com violència o democràcia s'usen de manera poc curiosa, donant-los significats diferents i fins i tot contradictoris.

Tendim a entendre, per exemple, la democràcia com un apriorisme, com una doctrina. Però no, la democràcia no està feta, es va fent. Tendim a actuar a partir de definicions, a partir del diccionari, i el poder és això: la capacitat de definir les paraules. Necessitem definicions i conceptes, però són perillosíssims, perquè la vida, el que se'n presenta quotidianament, no és reducible a una definició. Això respon a la meua comprensió de l'ésser humà, que més que apriorístic és aposteriorístic. Per tenir respostes hem de tenir, primer, preguntes. I som éssers condicionats, com deia Ortega y Gasset: l'ésser humà és ell i les seves condicions.

Podria posar-ne un exemple?

Si vas a treballar amb mal de queixal ets la mateixa persona de sempre, però amb un condicionant que pot ser greu. Una altra condicionalitat és la possibilitat que tenim de rememorar el passat i d'anticipar el futur. D'aquesta capacitat se'n pot treure el millor i el pitjor. El remordiment és la condicionalitat dirigida cap al passat, però també es pot dirigir al futur.

Quin és el paper de la memòria?

Som éssers de memòria. Memòria, record i anticipació són intents de fer present el que és absent, l'absent passat i l'absent futur. Però quan diem que fem present el que és absent, parlem del “present del passat” i no del passat tal com va ser. Per exemple, he tractat amb molts economistes que viuen en un desfici constant, pendents del que serà, o bé en el passat, i no viuen en el moment present, que potser és joïós, potser és fantàstic, o potser és trist. El que hem de fer és viure escoltant, mirant, intentant tenir consciència que vivim, senzillament això.